

Parallels in Sefer Bereshit: מעשה אבות סימן לבנים

Parshat Vayeitzei: Rachel Imeinu and Her Followers

I. The Mother of Israel: Rachel & Chanah

ברכות כט.

אמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה.

1) Two wives, one barren...

(א) וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמְתִים צוֹפִים מֵהָר אֶפְרַיִם וְשָׂמוּ אֶלְקָנָה בֶן יִרְחֵם בֶּן אֶלְיָהוּא בֶן יַחֲוֵי בֶן צוּף אֶפְרַתִּי. (ב) וְלוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם אַחַת חַנָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פְּנִנָּה וַיְהִי לַפְּנִנָּה יְלָדִים וּלְחַנָּה אֵין יְלָדִים.

2) Barren wife loved by husband

(ד) וַיְהִי חַיִּים וַיִּזְבַּח אֶלְקָנָה וַנֶּתַן לַפְּנִנָּה אֶשְׁתּוֹ וַיִּלְכָּל בְּנִיָּהּ וּבְנִוְתֵיהָ מְנוּת. (ה) וּלְחַנָּה יָתֵן מְנָה אַחַת אֶפְרַיִם כִּי אֵת חַנָּה אָהַב וַיִּי סָגַר רַחֲמָהּ.

ל וַיְבֵא גַם אֶל-רְאוּל, וַיֵּאָהֵב גַּם-אֶת-רְאוּל מִלֵּאָה; וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ, עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרוֹת. לֹא וַיֵּרָא יְקוֹק כִּי-שָׁנְאָה לֵאָה, וַיִּפְתְּנוּ אֶת-רְאוּמָהּ; וּרְאוּל, עֲקָרָה.

כב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים, אֶת-רְאוּל; וַיִּשְׁבַּע אֱלֹהִים אֶהְלִים, וַיִּפְתְּנוּ אֶת-רְאוּמָהּ.

3) Husband unable to relate

(ח) וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִישָׁהּ חַנָּה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יָרַע לְבַבְךָ הַלּוֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ מֵעֲשָׂרָה בָּנִים. (ט) וַתִּקַּם חַנָּה אַחֲרָי אֶכְלָה בְּשִׁלָּה וְאַחֲרָי שָׁתָה וְעָלִי הַכֶּהֵן יֵשֵׁב עַל הַכֹּסֵף עַל מְזוֹזוֹת הַיֵּכָל יָיִי.

א וַתֵּרָא רְאוּל, כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב, וַתִּקְנֵא רְאוּל, בְּאַחוּזָתָהּ; וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הִבֵּה-לִּי בָנִים, וְאִם-אֵין בִּיתָה אֲנֹכִי.

1 And when Rachel saw that she bore Jacob no children, Rachel envied her sister; and she said unto Jacob: 'Give me children, or else I die.'

ב וַיִּזְוֶר-אֵף יַעֲקֹב, בְּרְאוּל; וַיֹּאמֶר, הֲתִזּוֹת אֱלֹהִים אֲנֹכִי, אֲשֶׁר-מִנַּע מִמֶּנּוּ, פְּרִי-בֶטֶן.

2 And Jacob's anger was kindled against Rachel; and he said: 'Am I in God's stead, who hath withheld from thee the fruit of the womb?'

4) Mother davening for child

(י) וְהִיא מְרַת נֶפֶשׁ וַתַּתְּפֹלֵל עַל יָיִי וּבָכָה תְּבָכָה.

(טו) וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדַנִּי אִשָּׁה קִשְׁת רֹחַ אֲנֹכִי וַיִּנּוּ וְשָׁכַר לֹא שְׁתִּיתִי וְאַשְׁפֹּף אֶת נַפְשִׁי לַפְּנֵי יָיִי.

(ה) וַתֵּהָר בְּלָהָה וַתִּלְד לְיַעֲקֹב בֶּן. (ו) וַתֹּאמֶר רְאוּל דְּנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן לִי בֶן עַל כֵּן קָרָאתָ שְׂמוֹ דָן. (ז) וַתֵּהָר עוֹד וַתִּלְד בְּלָהָה שְׁפֹזוֹת רְאוּל בֶּן שְׁנַי לְיַעֲקֹב. (ז) וַתֹּאמֶר רְאוּל נִפְתְּוֹלִי אֱלֹהִים נִפְתְּלָתִי עִם אֲחוּתִי גַם יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׂמוֹ נִפְתְּלִי.

נפתולי אלהים נפתלתי – ...ואני מפרשו: לשון עקש ופתלתל (דברים ל"ז:ה'), **נתעקשתי והפלרתי עתירות ונפתולים למקום**, להיות שזה לאחותי.
ואונקלוס תרגמו: לשון תפילה, כמו: ניפוליא אל נפתלתי, בקשות החציבות לפניו, נתקבלתי כאחותי. נפתלתי – נתקבלה תפילתי.

(כב) **ויזכר אלהים את רוזל וישמע אליה אלהים ויפתו את רוזומה**.

רד"ק: **ישמע – אל כל התפלות שהתפללה**, הגיעה עתה העת שנעתר האל לתפלתה.

5) Hashem's ultimate response

יט וישכמו בבקר, וישתחווי לפני יקוק, וישבו ויבאו אל-ביתם, הרמתה; וידע אלקנה את-חנה אשתו, **ויזכרה יקוק**.
כ ויהי לתקפות הימים, **ותהר חנה ותלד בן**; **ותקרא את-שמו שמואל**, כי מיקוק שאלתיו.

(כב) **ויזכר אלהים את רוזל וישמע אליה אלהים ויפתו את רוזומה**. (כג) **ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלהים את זורפתי**. (כד) **ותקרא את שמו יוסף לאמר יסף לי בן אזור**.

רלב"ג ריש שמואל א'

והנה סמך זה הספור לשני הספורים הקודמים. (1) כי בכל אחד מהספורים ההם היה מה שהגיע מהקלוקל בסבת לוי היה גר בהר אפרים, כי הנער הלוי היה גר בבית מיכה שהיה בהר אפרים, והאיש הלוי בעל הפילגש גם כן היה גר בהר אפרים. (2) והסכימו עוד ששני הספורים ההם שכבר נסע מבית לחם יהודה מי שבא על ידו הקלוקל, כי הלוי אשר בא בבית מיכה היה מבית לחם יהודה, ופילגש הלוי היתה מבית לחם יהודה, ומשם נסע האיש הלוי שבאה התקלה על ידו. והנה סמך לזה זה הספור שהיה איש לוי גר בהר אפרים ויצא ממנו מי שבאה טובה גדולה על ידו לישראל:

שמואל א' פרק ב' – תפילת חנה

א ותתפלל חנה, ותאמר, עלץ לבי ביקוק, רמה קרני ביקוק; רחב פי על-אויבי, כי שמחתי בישועתך.	1 And Hannah prayed, and said: my heart exulteth in the LORD, my horn is exalted in the LORD; my mouth is enlarged over mine enemies; because I rejoice in Thy salvation.
ב אין-קדוש ביקוק, כי אין בלתי; ואין צור, כאלהינו.	2 There is none holy as the LORD, for there is none beside Thee; neither is there any rock like our God.
ג אל-תרבו תדברו גבהה גבהה, וצא עתק מפיכם: כי אל דעות יקוק, ולא (ולו) נתפנו עללות.	3 Multiply not exceeding proud talk; let not arrogancy come out of your mouth; for the LORD is a God of knowledge, and by Him actions are weighed.
ד קשת גברים, חתים; ונכשלים, אזורו חיל.	4 The bows of the mighty men are broken, and they that stumbled are girded with strength.
ה שבעים בלחם נשכרו, ורעבים חדלו, עד-עקרה ילדה שבעה, ורבת בנים אמלה.	5 They that were full have hired out themselves for bread; and they that were hungry have ceased; while the barren hath borne seven, she that had many children hath languished.
ו יקוק, ממית ומחיה; מוריד שאול, ויצל.	6 The LORD killeth, and maketh alive; He bringeth down to the grave, and bringeth up.
ז יקוק, מוריש ומעשיר; משפיל, אף-	7 The LORD maketh poor, and maketh rich; He bringeth low, He

מְרוֹמִם. also lifteth up.

ח מְקִיִּם מֵעֶפְרָדָּל, מֵאֲשֵׁפֶת יָרִים אֲבִיוֹן, לְהוֹשִׁיב עִם-נְדִיבִים, וְכִסֵּא כְבוֹד יִנְחֲלֵם: כִּי לִיקוֹק מְצַקֵּי אֲרָץ, וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם תִּבְל.

8 He raiseth up the poor out of the dust, He lifteth up the needy from the dung-hill, to make them sit with princes, and inherit the throne of glory; for the pillars of the earth are the LORD'S, and He hath set the world upon them.

ט רִגְלֵי חֲסִידוֹ יִשְׁמֵר, וַיִּשְׁעִים בַּחֲשָׁד יִדְמוּ: כִּי-לֹא בְכַח, וְגִבּוֹר-אִישׁ.

9 He will keep the feet of His holy ones, but the wicked shall be put to silence in darkness; for not by strength shall man prevail.

י יִקוֹק יַחַתּוּ מְרִיבּוֹ, עָלוּ בְּשָׂמִים יָרְעִם--יִקוֹק, יִדְוֵן אֶפְסֵי-אֲרָץ; וַיִּתְּן-עוֹ לְמַלְכוֹ, וַיְרַם קַרְנוֹ מִשִּׁיחוֹ. {פ}

10 They that strive with the LORD shall be broken to pieces; against them will He thunder in heaven; the LORD will judge the ends of the earth; and He will give strength unto His king, and exalt the horn of His anointed. {P}

רד"ק שם

ורבת בנים – ויתכן לומר כי אמרה זה חנה על כנסת ישראל, וכל השירה כולה ג"כ על כנסת ישראל. ולכך התחיל בה בלשון ותפלל כי לשון התפלה יפול ברוב על הענינים העתידיים ובמעט על מה שעבר ואמרה זה ברוח נבואה ולכך הושמה במכתב בין הנביאים כי היא נבואה כולה עתידה על צרות ישראל ותשועתם כמו שתרגם המתרגם יונתן בן עוזיאל ויפה אמר ומתיישב בלב הנבונים. ודעתנו בזה הפסוק והשירה כולה כי אמרה חנה כל עניני העולם וצרכי בני אדם תלויים ביד הבורא ית' וברצונו הוא משגיח בכללים ובפרטים ועושה בהם כרצונו ואפילו אם יראה לבני אדם שיעשה להם דבר שאינו על רצונם וחפצם יש להם להתפלל אליו בכל נפשם כמו שעשיתי אני והוא יתן להם בקשתם ורצונם בכל דבר שיהיה חפצם וצרכם כי השגחתו בתחתונים כמו שהיא בעליונים כמו שאמרה בסוף כי לה מצוקי ארץ וישת עליהם תבל.

ואמרה כי אם יהיו ישראל בצרה ובגלות תחת ע"ג הנמשלים לאשה שילדה בנים הרבה והיא מתגאה בהם ושמחה ומתאדרת עליהם בכל עת שתתגבר האשה הרבה בבנים להצר ולהרע לעקרה והיא כנסת ישראל הנמשלת לאשה עקרה שיולדת מעט בנים כמו שנראה ביסעיה רני עקרה לא ילדה, וכמוהו הרבה, אפילו שהיו לה מעט בנים לזאת העקרה, עוד יבא זמן שתהיה גם היא רבת בנים בעת שישובו אל ה' בכל לבם ויתפללו אליו בגלותם וצרתם, ואז אותה שהיתה רבת בנים אומללה, פי' נכרתה ונפסקה מלהוליד ולהצליח ומה שילדה יכרת ויאבד וזה מורה על ביאת משיחנו וענין תשועת ישראל בשובינו לארצינו במהרה בימינו ומיתת הנועדים עם גוג ומגוג כי תהיה בהם מהומה גדולה וישראל ינצלו הטובים שבהם ועל זה אמר רגלי חסידיו ישמור וכל הענין נמשך בזה הדרך ומעתה פתחתי לך הדרך ותבין מעצמך.

II. The Tragic Mother: Rachel and the Mother of I-kavod

יט וְכִלְתּוֹ אִשְׁת-פִּינְחָס, הָרָה לָלֶת, וַתִּשְׁמַע אֶת-הַשְּׂמוּעָה אֶל-הַלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וּמֵת חֲמִיָּה וְאִישָׁהּ; וַתִּכְרַע וַתֵּלֵד, כִּי-נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צָרֶיהָ.

19 And his daughter-in-law, Phinehas' wife, was with child, near to be delivered; and when she heard the tidings that the ark of God was taken, and that her father-in-law and her husband were dead, she bowed herself and brought forth; for her pains came suddenly upon her.

כ וַיְכַעַת מוֹתָהּ, וַתִּדְבַּרְנָה הַנְּצֻבוֹת עָלֶיהָ, אֶל-תִּירָאִי, כִּי בֶן יִלְדֶת; וְלֹא עֲנָתָהּ, וְלֹא-שָׁתָה לָבָה.

20 And about the time of her death the women that stood by her said unto her: 'Fear not; for thou hast brought forth a son.' But she answered not, neither did she regard it.

כא וַתִּקְרָא לְנֶעַר, אִיכָבּוֹד לֵאמֹר, גָּלָה כְבוֹד, מִיִּשְׂרָאֵל; אֶל-הַלְקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֶל-חֲמִיָּה וְאִישָׁהּ.

21 And she named the child Ichabod, saying: 'The glory is departed from Israel'; because the ark of God was taken, and because of her father-in-law and her husband.

22 And she said: 'The glory is departed from Israel; for the ark of God is taken.' וַתֹּאמֶר, גְּלַה כְבוֹד מִיִּשְׂרָאֵל: כִּי נִלְקַח, אֲרוֹן הָאֱלֹהִים.

(טו) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּבֶרֶת הָאָרֶץ לְבֹא אֶפְרַתָּה וּתְלֹד רְזוּל וְתִקֵּשׁ בְּלִדְתָּהּ. (יז) וַיְהִי בְהִקְשֹׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּיֻּלְּדֹת אֵל תִּירָאִי כִּי גַם זֶה לָךְ בֶּן. (יז) וַיְהִי בְּצֵאת נֹפֶשֶׁה כִּי מוֹתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִמְוִן. (יט) וַתִּמַּת רְזוּל וַתִּקְבֵּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה הוּא בֵּית לָזוּם.

שמואל א' ד:יב

וַיֵּרָץ אִישׁ בְּנִימֹן מִהַמְעַרְכָּה וַיָּבֵא שְׁלֵחַ בָּיּוֹם הַהוּא וּמַדְיּוֹ קָרְעִים וְאֲדָמָה עַל רֹאשׁוֹ.

אִישׁ בְּנִימֹן – זֶה הוּא שְׂאוּל, שְׁחָטָף אֶת הַלְּחֹת מִיַּד גְּלִית וּזְרַח לּוֹ.

III. The Ideal Wife? Rachel and Michal

1) Sister Swap

שמואל א' פרק י"ח

(יז) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל דָּוִד הִנֵּה בְּתִי הַגְּדוּלָּה מְרֵב אֶתְּךָ לָךְ לְאִשָּׁה אֲדָה הִנֵּה לִי לְבֹן חַיִל וְהִלַּחֵם מִלְחָמוֹת יָיִי וְשְׂאוּל אָמַר אֵל תְּהִי נְדִי בּוֹ וְתִהְיֶה בּוֹ יָד פְּלִשְׁתִּים. (יח) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שְׂאוּל מִי אֲנֹכִי וּמִי חַיִּי מִשְׁפַּחַת אָבִי בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אֶהְיֶה חֲתָן לְמִלְךָ. (יט) וַיְהִי בְּעַת תַּת אֶת מְרֵב בֵּת שְׂאוּל לְדָוִד וְהִיא נִתְּנָה לְעַדְרִיאֵל הַמְּחֻלְּתִי לְאִשָּׁה.

2) Love at First Sight

(כ) וַתִּנָּהֵב מִיִּכָּל בֵּת שְׂאוּל אֶת דָּוִד וַיִּגְדּוּ לְשְׂאוּל וַיִּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו.

3) Wages for Wife

(כח) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל כֹּה תֹאמְרוּ לְדָוִד אִין חֲפָץ לְמִלְךָ בְּמַהֵר כִּי בְמֵאָה עֲרֻלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהַנְקֵם בְּאֹזְבֵי הַמִּלְךָ וְשְׂאוּל חָשַׁב לְהַפִּיל אֶת דָּוִד בְּיַד פְּלִשְׁתִּים. (כו) וַיִּגְדּוּ עֲבָדָיו לְדָוִד אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינָיו דָּוִד לְהִתְחַתֵּן בְּמִלְךָ וְלֹא מִלְאוּ הַיָּמִים.

(כז) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרֹזֶל שֶׁבַע שָׁנִים וַיְהִיו בְּעֵינָיו כַּיָּמִים אֲזוּדִים בְּאַהֲבַתּוֹ אֶתְּהָ. (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל לְבֹן הָבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מִלְאוּ יָמֵי וְאָבֹאָה אֵלַיָּהּ.

4) Paying Back Double

(כז) וַיִּקֶּם דָּוִד וַיִּלְךָ הוּא וְאֶנְשָׁיו וַיִּדְּ בַּפְּלִשְׁתִּים מֵאֵתִים אִישׁ וַיָּבֵא דָּוִד אֶת עֲרֻלְתֵיהֶם וַיִּמְלְאוּם לְמִלְךָ לְהִתְחַתֵּן בְּמִלְךָ וַיִּתְּנוּ לוֹ שְׂאוּל אֶת מִיכָל בִּתּוֹ לְאִשָּׁה.

5) Fleeing the Father-in-Law

שמואל א' פרק י"ט

(יא) וַיִּשְׁלַח שְׂאוּל מַלְאָכִים אֶל בֵּית דָּוִד לְשָׂמְרוֹ וְלְהַמִּיתוֹ בַּבֶּקֶר וַתִּגַּד לְדָוִד מִיכָל אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר אִם אֵינְךָ מְמַלֵּט אֶת נַפְשְׁךָ הַלְזֵלָה מִחַר אֶתְּךָ מוֹמֵת. (יב) וַתִּרְדַּם מִיכָל אֶת דָּוִד בְּעַד הַחֲלוֹן וַיִּלְךָ וַיִּבְרַח וַיִּמְלֹט.

6) The Terafim: Deceiving Dad

(יג) וַתִּקַּח מִיכָל אֶת הַתֵּרָפִים וַתִּשָּׂם אֶל הַמִּטָּה וְאֶת כְּבִיר הָעֵצִים שָׂמָה מִרְאֲשֵׁתָיו וַתִּכַּסּ בַּבָּגָד.

(טז) וַיָּבֵאוּ הַמַּלְאָכִים וְהִנֵּה הַתֵּרָפִים אֶל הַמִּטָּה וּכְבִיר הָעֵצִים מִרְאֲשֵׁתָיו.

7) Why Did You Deceive Me?!

(יז) ויאמר שאול אל מיכל **למה ככה רמיתני** ותשקחי את איבי וימלט ותאמר מיכל אל שאול הוא אמר אלי שלחני למה אמתד.

(כה) ויהי בבקר והינה הוא לאה ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הכל ברזול עבדתני עמוך **ולמה רמיתני**.

בראשית פרק לא

יד ותען רחל ולאה, ותאמרנה לו: העוד לנו חלק ונחלה, בבית אבינו. **14** And Rachel and Leah answered and said unto him: 'Is there yet any portion or inheritance for us in our father's house?

טו הלא נכריות נחשבנו לו, כי מכרנו; ויאכל גם-אכול, את-כספנו. **15** Are we not accounted by him strangers? for he hath sold us, and hath also quite devoured our price.

טז כי כל-העשר, אשר הציל אלהים מאבינו--לנו הוא, ולבנינו; ועתה, כל אשר אמר אלהים אליך--עשה. **16** For all the riches which God hath taken away from our father, that is ours and our children's. Now then, whatsoever God hath said unto thee, do.'

שמואל ב' פרק ו'

טז והיה ארון יקוק, בא עיר דוד; **ומיכל בת-שאול** נשקפה בעד החלון, ותרא את-המלך דוד מפוז ומכרפר לפני יקוק, ותבו לו, בלבה. **16** And it was so, as the ark of the LORD came into the city of David, that Michal the daughter of Saul looked out at the window, and saw king David leaping and dancing before the LORD; and she despised him in her heart.

כ וישב דוד, לברך את-ביתו; {ס} ותצא **מיכל בת-שאול**, לקראת דוד, ותאמר מה-נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו, כהגלות נגלות אחד הרקים. **20** Then David returned to bless his household. {S} And Michal the daughter of Saul came out to meet David, and said: 'How did the king of Israel get him honour to-day, who uncovered himself to-day in the eyes of the handmaids of his servants, as one of the vain fellows shamelessly uncovereth himself!'

כא ויאמר דוד, אל-מיכל, לפני יקוק אשר בחר-בי מאביך ומכל-ביתו, לצות אתי נגיד על-עם יקוק על-ישראל; ושחקתי, לפני יקוק. **21** And David said unto Michal: 'Before the LORD, who chose me above thy father, and above all his house, to appoint me prince over the people of the LORD, over Israel, before the LORD will I make merry.

כב ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני; ועם-האמהות אשר אמרת, עמם אכבדה. **22** And I will be yet more vile than thus, and will be base in mine own sight; and with the handmaids whom thou hast spoken of, with them will I get me honour.'

כג **ולמיכל, בת-שאול**, לא-היה לה, ילד--עד, יום מותה. {פ} **23** And Michal the daughter of Saul had no child unto the day of her death. {P}

לא היה לה ילד – מאותו היום והלאה.

מדרש שמואל יא:ג.

וכלתו אשת פנחס וגו' – תאני שלש נשים מתו חיות, אמנו רחל, וכלתו של עלי, ומיכל בת שאול...

ירמיהו לא

(יד) כה אמר יי קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. (טו) כה אמר יי מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שקר לפעלתך נאם יי ושבו מארץ אויב. (טז) ויש תקנה לאחריהך נאם יי ושבו בנים לגבולם.